

ระบบการคุ้มครองพันธุ์พืชในประเทศไทย
Thailand Plant Variety Protection System

วิชา อธิติประเสริฐ ^{1/}

Wichar Thitiprasert ^{1/}

จิระศักดิ์ กীরติคุณากร ^{1/}

Chirasak Kiratikunakorn ^{1/}

ABSTRACT

Plant Varieties Protection Act, B.E. 2542 (1999) is a sui generis system for the protection of plant varieties in accordance with the TRIPs (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) Agreement. There are four types of plant varieties being protected in the Act namely new plant, local domestic plant, general domestic plant and wild plant varieties. New plant and local domestic plant varieties will be protected prior to registration with PVP Division (Plant Varieties Protection Division) Department of Agriculture. On the other hands, general domestic plant and wild plant varieties are protected as state property. Those who are collected, procured or gathered general domestic and wild plant varieties for the purpose of development, education, experiment or research for commercial interest shall be obtained the permission from the competent authority and shall be made for profit-sharing agreement in order to the income accruing therefore shall be remitted to the plant Varieties Protection Fund. A new plant variety is being protected under the Act that shall be consisted of the following elements ; novelty, distinctness, uniformity and stability. The owner of a new plant variety has an exclusive rights to produce, sell or dispose by any means, import, export or process of the propagating materials of the new plant varies. On the other hands, the community has the exclusive rights prior to the registration for protection of local domestic varieties. In addition, the community shall have the rights to develop, study and conducts an experiment or research in products, sale, export or distribution by any means of propagating materials of local domestic plant varieties.

Key words : Plant Varieties Protection Act 1999, plant varieties protection system

^{1/} กองคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร จตุจักร กทม. 10900

^{1/} Plant Varieties Protection Division, Department of Agriculture, Chatuchak, Bangkok 10900

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เป็นระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชเฉพาะที่ให้การคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า ทั้งนี้พันธุ์พืชใหม่และพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นต้องจดทะเบียนจึงจะได้รับการคุ้มครอง ส่วนพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายโดยไม่ต้องจดทะเบียน กล่าวคือ ผู้ใดเก็บ จัดหาหรือรวบรวมเพื่อปรับปรุงพันธุ์ศึกษาทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในการค้า ต้องแบ่งปันผลประโยชน์ให้รัฐผ่านกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช กองทุนนี้จะให้เงินอุดหนุนกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ การวิจัย และการพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์พืชใหม่ที่ขอยจดทะเบียน ต้องเป็นพันธุ์พืชใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน มีความแตกต่างจากพันธุ์พืชอื่นอย่างเด่นชัด พร้อมกับมีความสม่ำเสมอและมีความคงตัวในลักษณะประจำพันธุ์ ซึ่งต้องดำเนินการปลูก ตรวจสอบคุณลักษณะตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด จนได้รับหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่เป็นหลักฐาน ให้เจ้าของ มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการผลิต ขายและทำประโยชน์เพื่อการค้าอื่นๆ แต่ผู้ทรงสิทธิมีหน้าที่ติดเครื่องหมายในส่วนของพันธุ์พืชที่ขาย แบ่งปันผลประโยชน์เมื่อใช้พันธุ์พืชพื้นเมืองและพันธุ์พืชป่าเป็นฐานะ พันธุกรรมในการปรับปรุงพันธุ์ ต้องจ่ายบำเหน็จพิเศษกรณีที่มีลูกจ้างหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมปรับปรุงพันธุ์ด้วย อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นสิทธิกรณีการกระทำโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นส่วนขยายพันธุ์ หรือใช้ที่ไม่ใช่เพื่อการค้า และปลูกพืชขยายพันธุ์โดยเกษตรกรสวนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น การขอยจด

ทะเบียนมีสองขั้นตอนคือ ขั้นตอนต้องจดทะเบียนชุมชน ขั้นต่อมาต้องให้องค์กรสวนท้องถิ่นเป็นตัวแทนชุมชนไปจดทะเบียน จึงจะได้หนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ซึ่งชุมชนนั้นจะได้สิทธิในพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น เช่นเดียวกับสิทธิในพันธุ์พืชใหม่

คำหลัก : พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ระบบคุ้มครองพันธุ์พืช

คำนำ

โดยพันธกรณีของภาคีสมาชิกองค์การการค้าโลก ประเทศไทยต้องดำเนินการตามความตกลง ว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือความตกลงทริปส์ (TRIPs) ข้อ 27.3 (บี) ซึ่งบัญญัติว่า ประเทศสมาชิกจะต้องให้การคุ้มครองพันธุ์พืชไม่ว่าโดยระบบสิทธิบัตรหรือโดยระบบกฎหมายเฉพาะที่มีประสิทธิภาพ (effective sui generis system) หรือโดยทั้ง 2 ระบบรวมกัน (จักรกฤษณ์, 2542)

ประเทศไทยได้ออกแบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช โดยบัญญัติเป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ซึ่งบรรจุสาระสำคัญ ๆ ที่แตกต่างกัน แต่ประสานกันได้เป็นอย่างดี เช่น การคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ การคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น การคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป การคุ้มครองพันธุ์พืชป่า การแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อพัฒนาพันธุ์พืชใหม่ สิทธิของเกษตรกรในการใช้พันธุ์พืชใหม่ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ในทรัพยากรพันธุกรรมพืชเหล่านี้ เป็นต้น (จักรกฤษณ์

และคณะ, 2544)

ประวัติความเป็นมาโดยย่อเริ่มมาจากกลุ่มชมรมสมาคมด้านปรับปรุงพันธุ์พืช ผลักดันให้กรมวิชาการเกษตรยกพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ เสนอคณะรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ. 2538 ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ได้มีการพิจารณายกร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชที่รวมการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองและพันธุ์พืชป่า เข้าไปกับการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ด้วย ซึ่งร่างแล้วเสร็จและคณะรัฐมนตรีรับหลักการในปี พ.ศ. 2541 จากนั้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาในปี พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา เล่ม 116 ตอนที่ 118ก ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันถัดมา (นิรนาม, 2542)

1. เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นการส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้มีการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ภายใต้หลักความปลอดภัยทางชีวภาพด้วยการให้สิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองและพันธุ์พืชป่า เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ในทรัพยากรพันธุกรรมพืชอย่างยั่งยืน

2. ความหมายและคุณลักษณะของพันธุ์พืช

2.1 นิยามพืชและพันธุ์พืช

ภายใต้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2546 ได้วางกรอบความหมายของพืชและพันธุ์พืชไว้ดังนี้

“พืช” หมายความว่า สิ่งมีชีวิตใน

อาณาจักรพืชและให้หมายความรวมถึงเห็ดและสาหร่าย แต่ไม่รวมถึงจุลชีพอื่น

“พันธุ์พืช” หมายความว่า กลุ่มของพืชที่มีพันธุกรรม และลักษณะทางพฤกษศาสตร์เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สม่ำเสมอ คงตัว และแตกต่างจากกลุ่มอื่นในพืชชนิดเดียวกัน และให้หมายความรวมถึงต้นพืชที่จะขยายพันธุ์ ให้ได้กลุ่มของพืชที่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น

พันธุ์พืช (plant variety) ตามความหมายทางชีววิทยา เป็นกลุ่มย่อยรองลงมาจากชนิด (species) เช่น พันธุ์ข้าว หรือรองลงมาจากชนิดย่อย (subspecies) เช่น พันธุ์ถั่วฝักยาว หรือรองลงมาจากกลุ่มพันธุ์ เช่น พันธุ์กะหล่ำปลี เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ อย่างเด่นชัด ถ้ามีการปลูกเพื่อการบริโภคหรือเพื่อการพาณิชย์อื่น ในห้วงเวลายาวนานพอสมควรเรียกพันธุ์ปลูก (cultivated variety หรือ cultivar) และถ้ามีการปลูกกันมาในท้องถิ่นจนไม่สามารถจะสืบประวัติได้ว่ามีบรรพบุรุษมาจากที่ใด หรืออาจเป็นสายพันธุ์ที่เกษตรกรคัดเลือกมาเองจากธรรมชาติ หรือใช้เพาะปลูกมาแต่ดั้งเดิมเรียกว่า พันธุ์พื้นเมือง (landrace variety) ส่วนพันธุ์ที่เรียกว่าพันธุ์ปรับปรุง (improved varieties) หมายถึงพันธุ์ที่ปรับปรุงแล้ว (อัมมารี, 2538) สำหรับพันธุ์พืชในแต่ละประเภทแบ่งตามตัวบทกฎหมายได้ดังต่อไปนี้

“พันธุ์พืชใหม่” (new plant varieties) หมายความว่า เป็นพันธุ์พืชที่มีลักษณะคุณสมบัติที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในพันธุ์นั้น

“พันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น” (local domestic plant varieties) หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีอยู่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ

“พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป” (general domestic plant varieties) หมายความว่า พันธุ์พืชที่กำเนิดในประเทศ หรือมีอยู่ในประเทศ และได้มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป

“พันธุ์พืชป่า” (wild plant varieties) หมายความว่า พันธุ์พืชที่มีหรือเคยมีอยู่ในประเทศ ตามสภาพธรรมชาติ และไม่ได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย

2.2 พันธุ์พืชตามบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ ดังนี้ (สำนักคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งชาติ, 2542)

2.2.1 มีความสม่ำเสมอ หมายความว่า พันธุ์พืชนั้น ๆ มีลักษณะของส่วนต่าง ๆ ที่เหมือนกัน เช่น ลักษณะต้น รูปร่างของดอก สีของดอก ลักษณะผล หรือคุณสมบัติเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นผลจากสภาพทางพันธุกรรม

2.2.2 มีความคงตัว หมายความว่า พันธุ์พืชนั้นต้องสามารถแสดงลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะประจำพันธุ์ได้ทุกครั้งที่มีการขยายพันธุ์หรืออาจจะกล่าวได้ว่า จะต้องแสดงลักษณะประจำพันธุ์ที่เหมือนเดิมทุกครั้ง เมื่อนำส่วนขยายพันธุ์ไปปลูก

2.2.3 มีลักษณะประจำพันธุ์แตกต่างจากพันธุ์อื่น หมายความว่า พันธุ์พืชนั้นต้องมีลักษณะที่สามารถมองเห็นได้ว่า มีความแตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด หรือมีคุณสมบัติอย่างใดเป็นพิเศษที่ทำให้แตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด เช่น มีความต้านทานต่อโรคพืชชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเด่นชัด มีความต้านทานต่อแมลงศัตรูพืชชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเด่นชัด เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ต้องเป็นผลเนื่องมาจากพันธุกรรม

สำหรับพันธุ์พืชป่ายกเว้นลักษณะในข้อ 1 หมายความว่า พันธุ์พืชป่าไม่จำเป็นต้องมีความสม่ำเสมอ

3. สิทธิประโยชน์และลักษณะการคุ้มครองพันธุ์พืช

3.1 ระบบสิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญา
การจัดสรรด้านสิทธิประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ จะนำไปสู่ระบบกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชที่เหมาะสมในแต่ละสังคม จึงควรทำความเข้าใจด้านสิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาดังต่อไปนี้ (จักรกฤษณ์และคณะ, 2545)

3.1.1 สิทธิโดยร่วม (common property regime) ความเชื่อและค่านิยมที่สืบทอดกันมาว่า เกษตรกรจะใช้เมล็ดหรือส่วนขยายพันธุ์จากที่เก็บไว้เอง หรือจากชุมชนที่อนุรักษ์ขยายพันธุ์ไว้โดยถือว่าเป็นสมบัติสาธารณะ (public domain) ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ต่อมาได้ถูกใช้เป็นเหตุอันชอบธรรมในการแสวงหา และแลกเปลี่ยนพันธุกรรมขององค์กรระหว่างประเทศ ที่เกี่ยวกับการวิจัยทางการเกษตร โดยถือหลักการที่ว่า พันธุ์พืชเป็นมรดกตกทอดร่วมกันของมนุษยชาติ (common heritage of mankind)

3.1.2 สิทธิส่วนบุคคล (private property regime) สืบเนื่องจากการพัฒนาด้านการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อสร้างพันธุ์ที่ดีขึ้นหลากหลาย เป็นผลให้นักปรับปรุงพันธุ์พืชเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองสิทธิในพันธุ์พืชที่เป็นผลงานทางความคิดของคน ด้วยการให้สิทธิเด็ดขาดแต่ผู้เดียว (exclusive rights) ในการขาย จำหน่าย จ่ายแจกเพื่อประโยชน์ทางการค้า ในทำนองเดียวกับสิทธิตามสิทธิบัตร ซึ่งหลายประเทศไม่นิยมให้การคุ้มครองสิทธิบัตรพันธุ์พืช โดยเฉพาะประเทศที่มีฐานการผลิตด้านการเกษตรเป็นหลัก เพราะไม่ต้อง

การให้เกิดการผูกขาดสารพันธุกรรม (germplasm) ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการปรับปรุงพันธุ์พืช

ในปี ค.ศ. 1961 (พ.ศ. 2504) มีการจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองพันธุ์พืชเรียกว่าอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for the Protection of New Varieties of Plants) หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่าอนุสัญญาอุพอฟ (UPOV Convention) ซึ่งความตกลงระหว่างประเทศนี้ได้สร้างระบบกฎหมายเฉพาะ (sui generis system) เพื่อการคุ้มครองพันธุ์พืช ในส่วนของการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ของประเทศไทย ได้ยึดแนวกฎหมายตามอนุสัญญาอุพอฟฉบับ ปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) โดยหลักการจะให้สิทธิแก่ผู้ทรงสิทธิในการควบคุมการขยายพันธุ์พืช ผู้ทรงสิทธิไม่มีอำนาจใด ๆ ในการควบคุมการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ได้จากพันธุ์พืชของตน (จักรกฤษณ์, 2542)

3.1.3 สิทธิโดยรัฐ (state property regime) โดยที่อนุสัญญาอุพอฟเท่ากับเป็นการรับรองสิทธิในทรัพย์สินเหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชเป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามได้ละเลยในเรื่องสิทธิเกษตรกร (farmers' rights) อันเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และพัฒนาพันธุกรรมพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งถิ่นกำเนิด หรือแหล่งของความหลากหลายทางชีวภาพ

ในปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) ที่ประชุมใหญ่ของเอฟเอโอ ได้มีมติให้รับรองอำนาจอธิปไตยของรัฐ (sovereignty of the state) เหนือทรัพยากรพันธุกรรมพืชของตน ซึ่งเป็นหลักการที่

กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยทรัพยากรพืชเพื่ออาหารและการเกษตร

สำหรับประเทศไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้ให้การรับรองสิทธิชุมชนเหนือทรัพยากรพืชในประเภทพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น โดยชุมชนผู้ขอขึ้นทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น จะมีสิทธิเด็ดขาดในการที่จะนำส่วนขยายพันธุ์พืชนั้นไปแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ (จักรกฤษณ์และสมศักดิ์, 2544)

นอกจากนี้ พันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีอยู่ทั่วไปและใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลาย พันธุ์พืชได้ถูกนำออกมาจากป่าแล้ว แต่ยังไม่ได้นำมาใช้เพาะปลูกอย่างแพร่หลายก็ตาม ภายใต้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ผู้เก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า เพื่อปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์ทางการค้า จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ และต้องทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์กับรัฐ

3.2 ลักษณะการคุ้มครองภายใต้บทบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มีดังนี้

3.2.1. พันธุ์พืชที่จะต้องจดทะเบียน

พันธุ์พืชที่จะได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียน บทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ และหมวด 4 ว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 กำหนดให้พันธุ์พืชทั้ง 2 ประเภทดังกล่าว จะได้รับความคุ้มครองก็ต่อเมื่อได้รับการจดทะเบียน ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

3.2.2. พันธุ์พืช ที่ไม่ต้องจดทะเบียน

พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า จะได้รับความคุ้มครองโดยพันธุ์ที่ไม่ต้องจดทะเบียน กล่าวคือ ผู้ใดเก็บ จัดหา หรือรวบรวม พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่ง ส่วนใดเพื่อปรับปรุงพันธุ์ ศึกษาทดลอง หรือวิจัย เพื่อประโยชน์ในทางการค้า จะต้องได้รับอนุญาต จากพนักงานเจ้าหน้าที่ และทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ โดยให้นำเงินรายได้ตามข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ส่งเข้ากองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช แต่หากผู้ใดเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมือง ทั่วไปและพันธุ์พืชป่านั้น เพื่อการศึกษา ทดลอง วิจัย ที่มีได้ก่อนผลประโยชน์ทางการค้า ต้องแจ้ง ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบเพื่อรวบรวมข้อมูลไว้ เป็นประโยชน์ต่อไป (นิรนาม, 2542)

4. การจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืช

4.1 การจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่

4.1.1 คุณสมบัติของพันธุ์พืชใหม่ที่จะขอจดทะเบียน

พันธุ์พืชใหม่ที่จะนำมาขอจดทะเบียนจะต้องมีคุณสมบัติและองค์ประกอบดังนี้ ต้องเป็นพันธุ์ใหม่ มีแตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด มีความสม่ำเสมอ และต้องมีความคงตัว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก) เป็นพันธุ์พืชใหม่ (novelty) ที่ไม่มีการนำส่วนขยายพันธุ์มาใช้ประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการขยายหรือจำหน่ายด้วยประการใด ทั้งในหรือนอกราชอาณาจักรโดยนักปรับปรุงพันธุ์ หรือด้วยความ

ยินยอมของนักปรับปรุงพันธุ์เกินกว่าหนึ่งปีก่อนวันยื่นขอจดทะเบียน (นิรนาม, 2542)

ข) มีความแตกต่างจากพันธุ์อื่นอย่างเด่นชัด (distinctness) ที่ปรากฏอยู่ในวันยื่นขอจดทะเบียนโดยความต่างต่างนั้น เกี่ยวข้องกับลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อการเพาะปลูก การบริโภค เกษชกรรม การผลิต หรือการแปรรูป และให้หมายความรวมถึงมีความแตกต่างจากพันธุ์พืชดังต่อไปนี้ด้วย คือ (นิรนาม, 2542)

- พันธุ์พืชที่ได้รับการจดทะเบียนคุ้มครองไว้แล้ว ไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักร ก่อนวันยื่นขอจดทะเบียน

- พันธุ์พืชที่มีการยื่นขอจดทะเบียนในราชอาณาจักรไว้แล้ว และได้รับการจดทะเบียนในเวลาต่อมา

ความแตกต่างอย่างเด่นชัด โดยหลักการต้องนำลักษณะที่แตกต่างอย่างเด่นชัด (distinguishing characteristics) มาเปรียบเทียบกับระหว่างพันธุ์ที่จดทะเบียนกับพันธุ์ที่คล้ายคลึงกันที่สุดอันเป็นที่รู้กันทั่วไป (common knowledge) (UPOV, 1974)

ค) มีความสม่ำเสมอ (uniformity) ต้องตรวจสอบความสม่ำเสมอในกลุ่มประชากรของพันธุ์ (homogeneity) ดังนี้ (UPOV, 1979)

-ในพันธุ์พืชที่ใช้ลำต้นขยายพันธุ์ (vegetatively propagated) และมีการผสมตัวเองทั้งหมด (trully self-pollinated) ต้องไม่มีจำนวนลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ (off-types) มากกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ ดังนี้

และแตงร้าน แตงโม มะระ ผักบุ้งจีน ผักคะน้า ผักกาด กวางตุ้ง ถั่วฝักยาว ข้าวโพด ถั่วเหลืองและ ถั่วเขียว

4.2 การจดทะเบียนพันธุ์พืชพื้นเมือง เฉพาะถิ่น

4.2.1 คุณสมบัติของพันธุ์พืชที่จะขอจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

พันธุ์พืชนั้นต้องมีอยู่ในเฉพาะท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งในราชอาณาจักร ต้องมีลักษณะของพันธุ์พืชตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 11 กล่าวคือ มีความสม่ำเสมอ มีความคงตัว มีความแตกต่างจากพันธุ์อื่น และไม่เคยจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชใหม่

4.2.2 ชนิดพืชที่จะได้รับความคุ้มครองเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

พืชทุกชนิดหากมีคุณสมบัติครบถ้วน ก็จะสามารถจดทะเบียนเป็นพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นได้ โดยมีต้องประกาศชนิดพืชที่จะได้รับการคุ้มครองเหมือนพันธุ์พืชใหม่

5. กระบวนการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืช

5.1 กระบวนการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ ขั้นตอนการขอและออกหนังสือสำคัญ แสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ มีดังต่อไปนี้ (สมศักดิ์, 2542)

5.1.1 นักปรับปรุงพันธุ์พืชยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ และแนบเอกสารหลักฐานต่าง ๆ โดยในคำขอจะมีรายการต่าง ๆ ในกรณีพันธุ์พืชใหม่ที่มาจดทะเบียนมีฐานพันธุ์กรรมจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปหรือพันธุ์พืชป่า จะต้องแนบข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างรัฐกับนักปรับปรุงพันธุ์พืช ตามแบบที่กำหนด

5.1.2 เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอแล้ว จะตรวจสอบคำขอและเอกสารหลักฐาน

ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และเสนออธิบดีเพื่อพิจารณาสั่งประกาศโฆษณา ภายใน 30 วัน

5.1.3 ผู้คัดค้านสามารถยื่นคำคัดค้านได้ภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้มีการประกาศโฆษณา

5.1.4 เมื่อมีผู้คัดค้าน ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ ต้องยื่นคำโต้แย้งภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคัดค้าน

5.1.5 อธิบดีจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำคัดค้าน หรือคำโต้แย้ง

5.1.6 ในกรณีที่ไม่พอใจคำวินิจฉัยของอธิบดี ก็สามารถอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชภายใน 90 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งของอธิบดี

5.1.7 กรณีที่ไม่พอใจในคำวินิจฉัยคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช ก็สามารถฟ้องศาลได้ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

5.1.8 ในกรณีที่ไม่มี การคัดค้าน หรือมีการคัดค้าน แต่ศาลได้วินิจฉัยเป็นที่ยุติแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะตรวจสอบพันธุ์พืชที่ขอจดทะเบียนว่ามีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ ในแปลงทดลองของหน่วยงานของรัฐ หรือสถานที่ของผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ โดยอยู่ภายใต้ควบคุมของพนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง

5.1.9 เมื่ออธิบดีพิจารณารายงานผลการตรวจสอบของพนักงานเจ้าหน้าที่ และกระบวนการจดทะเบียนโดยตลอดแล้ว เห็นว่าไม่มีเหตุขัดข้องในการรับจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ ให้อธิบดีพิจารณาสั่งรับจดทะเบียน

5.1.10 เมื่ออธิบดีสั่งรับจดทะเบียนแล้ว

ผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนต้องมาชำระค่าธรรมเนียม การออกหนังสือสำคัญ แสดงการจดทะเบียนพันธู์พืชใหม่ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง เมื่อผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนพันธู์พืชใหม่ชำระค่าธรรมเนียมแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องจดทะเบียนและออกหนังสือสำคัญ แสดงการจดทะเบียนพันธู์พืชใหม่ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับชำระค่าธรรมเนียม

5.1.11 เมื่อได้จดทะเบียนพันธู์พืชใหม่แล้ว ให้อธิบดีประกาศชื่อพันธู์พืชใหม่ที่ได้รับการจดทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา

5.2 กระบวนการจดทะเบียนพันธู์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

ขั้นตอนการขอและออกหนังสือสำคัญ แสดงการจดทะเบียนพันธู์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ (สมศักดิ์, 2542)

5.2.1 ขั้นตอนการขึ้นทะเบียนเป็นชุมชนผู้อนุรักษ์หรือพัฒนาพันธู์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

(ก) บุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วที่ตั้งถิ่นฐาน และสืบทอดระบบวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง ซึ่งได้ร่วมกันอนุรักษ์หรือพัฒนาพันธู์พืชที่มีลักษณะตามข้อ 4.2.1 อาจขอขึ้นทะเบียนเป็นชุมชน โดยตั้งตัวแทนมายื่นคำขอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องถิ่นนั้น

(ข) ตัวแทนของชุมชนต้องยื่นคำขอหรือพัฒนา และวิธีดำเนินการในการอนุรักษ์ หรือรายชื่อของผู้เป็นสมาชิกชุมชน รวมทั้งสภาพพื้นที่พร้อมทั้งแผนที่สังเขป แสดงเขตพื้นที่ชุมชนและเขตติดต่อ

(ค) การยื่นคำขอ และการพิจารณาอนุมัติขึ้นทะเบียน จะเป็นไปตามหลัก เกณฑ์ และวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง

5.2.2 ขั้นตอนการขอขึ้นทะเบียนและออกหนังสือแสดงการจดทะเบียนพันธู์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

(ก) องค์การปกครองท้องถิ่น เช่น อบต. เทศบาล หรือสหกรณ์การเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกร เป็นตัวแทนของชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนพันธู์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

(ข) การขอจดทะเบียน การพิจารณาคำขอจดทะเบียน และการออกหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธู์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น จะเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไข ที่กำหนดในกฎกระทรวง

6. ประโยชน์ที่ได้จากการคุ้มครองพันธู์พืช

6.1 พันธู์พืชใหม่ ผู้เป็นเจ้าของสิทธิหรือเรียกว่าผู้ทรงสิทธิมีสิทธิแต่ผู้เดียวในการผลิต ขาย จำหน่าย นำเข้า และส่งออกนอกราชอาณาจักร หรือมีไว้กระทำการหนึ่งอย่างใด ซึ่งส่วนขยายพันธู์พืชของพันธู์พืชใหม่

6.2 สิทธิสำหรับพันธู์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ชุมชนมีสิทธิที่จะปรับปรุงพันธู์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย ผลิต ขาย ส่งออกนอกราชอาณาจักร หรือจำหน่ายด้วยประการใด ๆ ซึ่งส่วนขยายพันธู์ผลประโยชน์ที่เกิดจากพันธู์พืช ให้จัดสรรในอัตราส่วนดังนี้ ผู้อนุรักษ์พัฒนาพันธู์ 20% ชุมชน 60 % องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกร หรือสหกรณ์ที่เป็นผู้ทำนิติกรรม 20%

7. หน้าที่ของทรงสิทธิเมื่อได้รับการคุ้มครองพันธู์พืช

7.1 หน้าที่ของผู้ทรงสิทธิในพันธู์พืชใหม่

7.1.1 เครื่องหมายในพันธู์พืชใหม่

ในการขายส่วนขยายพันธู์ของพันธู์ใหม่ ผู้ทรงสิทธิจะต้องแสดงเครื่องหมายให้ ปรากฏที่ส่วนขยายพันธู์ ภาชนะบรรจุหรือที่บ่อบ่ม

7.1.2 แบ่งปันผลประโยชน์

เมื่อได้รับผลประโยชน์จากการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่แล้ว ในกรณีที่พันธุ์พืชใหม่นั้นมีฐานพันธุกรรมจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป หรือพันธุ์พืชป่า ต้องแบ่งปันผลประโยชน์ตามที่ตกลงไว้ โดยส่งรายได้นั้นเข้ากองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช

แต่ในกรณีที่ฐานพันธุกรรมจากพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น ต้องจ่ายค่าตอบแทนแบ่งปันผลประโยชน์ ตามที่ตกลงไว้ให้กับชุมชนผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้นตามข้อ 6.2

7.1.3 จ่ายบำเหน็จพิเศษ

เนื่องจากสิทธิขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่สำหรับการปรับปรุงพันธุ์พืช ซึ่งลูกจ้างหรือผู้รับจ้างได้กระทำขึ้น โดยการทำงานตามสัญญาจ้าง หรือโดยสัญญาจ้างที่มีวัตถุประสงค์ให้ทำการปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ ย่อมตกเป็นของนายจ้างหรือผู้ว่าจ้างแล้วแต่กรณี เว้นแต่สัญญาจ้างระบุไว้เป็นอย่างอื่น และสิทธิขอรับความคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่สำหรับการปรับปรุงพันธุ์พืช ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำการตามหน้าที่ ตกเป็นของหน่วยงานของรัฐต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ผู้นั้น

เมื่อนายจ้าง ผู้ว่าจ้าง หรือหน่วยงานของรัฐต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชใหม่ ต้องให้ลูกจ้าง ผู้รับจ้าง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นได้รับบำเหน็จพิเศษ นอกเหนือจากค่าจ้างหรือเงินเดือนตามปกติแล้วแต่กรณีโดยบำเหน็จพิเศษให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการในการได้รับบำเหน็จพิเศษ ตามคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช

7.1.4 ให้ผู้อื่นใช้สิทธิแทน

เมื่อพ้นกำหนด 3 ปีนับแต่วันจดทะเบียน

พันธุ์พืชใหม่บุคคลอื่นจะยื่นคำขอใช้สิทธิแทนต่ออธิบดีก็ได้ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ยื่นคำขอดังกล่าว ไม่มีการขายส่วนขยายพันธุ์พืชใหม่ หรือมีการขายส่วนขยายพันธุ์ดังกล่าว ในปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนภายในราชอาณาจักร หรือขายในราคาสูงเกินควร เว้นแต่ผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่จะพิสูจน์ได้ว่า การนั้นได้เกิดจากพฤติการณ์ที่ตนไม่สามารถควบคุมได้ หรือพันธุ์พืชใหม่นั้นเป็นสายพันธุ์สำหรับใช้ประโยชน์ เพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ลูกผสม ซึ่งมีการผลิตเมล็ดพันธุ์ลูกผสมในปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนภายในราชอาณาจักร และขายในราคาที่ไม่สูงเกินควร

อธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ มีอำนาจให้มีการใช้สิทธิแทนได้ โดยให้ผู้ขอใช้สิทธิจ่ายค่าตอบแทนตามสมควรแก่ผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่ การขอใช้สิทธิในพันธุ์พืชใหม่ การกำหนดค่าตอบแทน และระยะเวลาการใช้สิทธิให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

7.2 หน้าที่ของชุมชนที่ได้รับสิทธิคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น

ชุมชนที่ได้รับสิทธิคุ้มครองพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่นนั้น ไม่ถูกกำหนดให้มีหน้าที่ดังเช่นผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่ที่กล่าวมาข้างต้น

8. ช้อยกเว้นสิทธิ

ช้อยกเว้น สิทธิสำหรับการกระทำดังต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิด

8.1 การกระทำโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นส่วนขยายพันธุ์

8.2 การกระทำโดยไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า

8.3 การเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์โดยเกษตรกร ใช้ส่วนขยายพันธุ์ที่ตนเองเป็นผู้ผลิตในการเพาะปลูก สำหรับพันธุ์พืชที่รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชประกาศให้เป็นพันธุ์พืชที่ควรส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์ ให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกหรือขยายพันธุ์ได้ไม่เกิน 3 เท่าที่ได้มา

9. ระยะเวลาในการคุ้มครอง

9.1 พืชที่ให้ผลผลิตตามลักษณะประจำพันธุ์ได้ หลังจากปลูกจากส่วนขยายพันธุ์ภายในเวลาไม่เกิน 2 ปี ให้มีอายุ 12 ปี เช่น ข้าว อ้อย

9.2 พืชที่ให้ผลผลิตตามลักษณะประจำพันธุ์ได้ หลังจากปลูกจากส่วนขยายพันธุ์ในเวลากว่า 2 ปี ให้มีอายุ 17 ปี เช่น มะม่วง ทูเรียน

9.3 พืชที่ใช้ประโยชน์จากเนื้อไม้ที่ให้ผลผลิตตามลักษณะประจำพันธุ์ หลังจากปลูกจากส่วนขยายพันธุ์ในเวลากว่า 12 ปี ให้มีอายุ 27 ปี เช่น ต้นสัก ต้นยมหอม

สำหรับพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น อายุหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนอาจจะขออีกชนิดเหมือนข้างบนขยายเวลาได้คราวละ 10 ปี

10. การระงับและเพิกถอนสิทธิพันธุ์พืชใหม่

เมื่อมีเหตุจำเป็นในการป้องกันรักษาโรคและส่งเสริมสุขภาพ การรักษาสวัสดิภาพของประชาชน การรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น หรือเพื่อประโยชน์ต่อความมั่นคงของประเทศ ในการรักษาความมั่นคงทางอาหาร การป้องกันการผูกขาดทางการค้าหรือเพื่อสาธารณะอย่างอื่น รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืชมีอำนาจดังนี้ :-

10.1 ประกาศห้ามมิให้ผลิต ขาย หรือจำหน่าย นำเข้ามาในราชอาณาจักร หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร ซึ่งพันธุ์พืชใหม่

10.2 อนุญาตให้บุคคลอื่นกระทำการผลิต ขาย หรือจำหน่าย นำเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร โดยเสียค่าตอบแทนที่เหมาะสมแก่ผู้ทรงสิทธิ

11. กองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช

11.1 ที่มาและกิจกรรมที่จะได้รับเงินอุดหนุน

- แหล่งที่มาของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืชมาจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่น เงินรายได้จากข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ จากการใช้ประโยชน์เพื่อการค้าซึ่งพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า เงินที่ได้จากการจดทะเบียนพันธุ์พืชและเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เป็นต้น

- กิจกรรมที่จะได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุน มีดังนี้ กิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ การวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช กิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์การวิจัย และการพัฒนาพันธุ์พืชของชุมชน และค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

11.2 คณะกรรมการกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืช

เมื่อมีการจัดตั้งกองทุนแล้ว มีที่มาของกองทุนและกิจกรรมที่จะได้รับการอุดหนุนแล้ว ก็จะต้องมีคณะกรรมการผู้บริหารกองทุน เรียกว่า “คณะกรรมการกองทุน” ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน และบุคคลอื่นซึ่ง คณะกรรมการคุ้มครองพันธุ์พืช แต่งตั้งไม่เกิน 7 คน โดยอธิบดีกรมวิชาการเกษตร เป็นกรรมการและเลขานุการ

11.3 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ กองทุน

คณะกรรมการกองทุน มีอำนาจหน้าที่
ดังนี้

- เสนอหลักเกณฑ์ แนวทาง และเงื่อนไข
การใช้จ่ายในกองทุนฯ
- กำหนดระเบียบ หลักเกณฑ์การขอเงิน
ช่วยเหลือจากกองทุนฯ เป็นต้น

12. บทลงโทษ

12.1 พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนด
บทลงโทษพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ด้วยในมาตรา 63
ในกรณีที่เปิดเผยข้อมูล หรือให้ผู้อื่นใช้ส่วนขยาย
พันธุ์ที่ได้รับมอบ โดยไม่ได้รับคำยินยอมจากเจ้า
ของหรือมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน
2 ปี หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้ง
ปรับ

12.2 สำหรับผู้ละเมิดสิทธิ (ตามมาตรา
33 หรือ 47) จำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน
400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

12.3 สำหรับผู้ทรงสิทธิในพันธุ์พืชใหม่ที่
ไม่แสดงเครื่องหมายตามที่กำหนดไว้ โทษจำคุกไม่
เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำ
ทั้งปรับ

12.4 สำหรับผู้ปลอมแปลงหรือใช้เครื่อง
หมายเลียนแบบทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าพันธุ์พืชนั้น
เป็นพันธุ์พืชที่ได้รับความคุ้มครอง ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่า
ไม่เป็นจริงตามนั้น มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน - 5
ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 200,000 บาท
(มาตรา 67)

12.5 การแสดงหรือแจ้งข้อความที่เป็นเท็จ
ในการขอจดทะเบียน มีโทษจำคุก ไม่เกิน 2 ปี
หรือปรับไม่เกิน 400,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
(มาตรา 68)

12.6 ผู้แทนนิติบุคคลจะต้องรับโทษด้วย
ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้รับโทษตามพระราชบัญญัติ
นี้ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้รู้เห็น หรือยินยอม
ด้วยในการกระทำของนิติบุคคลนั้น

13. ค่าธรรมเนียม

13.1 ค่าขอจดทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ เป็น
เงิน 100 บาท

13.2 หนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียน
พันธุ์พืชใหม่ 500 บาท

13.3 ค่าธรรมเนียมรายปีสำหรับการคุ้มครอง
พันธุ์พืชใหม่ 1,000 บาท

13.4 ค่าคัดค้านการขอจดทะเบียนพันธุ์
พืชใหม่ 100 บาท

13.5 ค่าขอจดทะเบียนการโอนสิทธิ ใบ
แทนหนังสือสำคัญแสดงการจดทะเบียนพันธุ์พืช
ใหม่ และค่าขอจดทะเบียนการอนุญาตให้ใช้สิทธิ
พันธุ์พืชใหม่ ฉบับละ 500 บาท

สรุป

เจตนารมณ์ของกฎหมายคุ้มครอง
พันธุ์พืชฉบับนี้จะทำให้เกิดความหลากหลายของ
พันธุ์พืช โดยการส่งเสริมหรือสร้างแรงจูงใจให้นัก
ปรับปรุงพันธุ์ ทำการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชใหม่
โดยอยู่ภายใต้หลักการปลอดภัยทางชีวภาพ ความ
มั่นคงทางอาหาร ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการ
อนุรักษ์พันธุ์พืชดั้งเดิม โดยคำนึงถึงสิทธิของ
เกษตรกร ให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วย
ความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิของชุมชนและ
เกษตรกร ในเรื่องที่จะต้องได้รับค่าตอบแทนและ
ส่วนแบ่งรายได้จากบุคคลที่นำเอาพืชหรือสารพันธุ
กรรมพืชที่ตนดูแลรักษาอยู่ไปใช้ประโยชน์ หรือใช้
เพื่อการปรับปรุงพันธุ์

กฎหมายฉบับนี้ได้สร้างระบบกฎหมายที่เป็นลักษณะเฉพาะ มีสาระสำคัญและกฎเกณฑ์ที่ได้ได้เป็นการให้สิทธิผูกขาดโดยสมบูรณ์ ดังเช่นกฎหมายสิทธิบัตร โดยคำนึงถึงความต้องการของเกษตรกรในประเทศที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตน เช่นเดียวกับกับสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ หรือของบริษัทผู้จำหน่ายเมล็ดพันธุ์ในพันธุ์พืชใหม่ กฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชได้ผนวกหลักการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมเอาไว้ ซึ่งหมายถึงการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างประเทศ หรือชุมชนที่เป็นเจ้าของพืช หรือสารพันธุกรรมกับประโยชน์ของวิสาหกิจหรือนักปรับปรุงพันธุ์ที่ใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป พันธุ์พืชป่าหรือพันธุ์พืชพื้นเมืองเฉพาะถิ่น แล้วแต่กรณี

เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ ควรพจน์. 2542. รูปแบบของกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชสำหรับประเทศกำลังพัฒนา. คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เอกสารโรเนียว. 26 หน้า.
- จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และสมศักดิ์ ภูารานุกูท. 2544. การบรรยายพิเศษชี้แจงระบบการคุ้มครองพันธุ์พืชตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542, วันที่ 21 ธันวาคม 2544, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (โรเนียว). 24 หน้า.
- จักรกฤษณ์ ควรพจน์ สุรวิษ วรรณไกรโรจน์ เจษฎ์ โทณะวณิก และบันฑูร เศรษฐศิริโรตม์. 2545. ความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การให้สัตยาบันสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

ว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร. จัดโดยกรมวิชาการเกษตร ร่วมกับสถาบันทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ณ ห้องฟังบุญ อาคารสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. วันที่ 17 กรกฎาคม 2545 เอกสารโรเนียว. 6 หน้า.

- นิรนาม. 2542. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 116 ตอนที่ 118 ก ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2542. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด กรุงเทพมหานคร. 30 หน้า.
- สมศักดิ์ ภูารานุกูท. 2542. วิธีการ มาตรฐาน และแนวทางดำเนินการตามกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542. วันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ณ โรงแรมทูลย์ส์ แทเวริน กรุงเทพมหานคร. 9 หน้า.
- อัมมาร์ สยามวาลา. 2538. ตอนที่ 2 ความหลากหลายของพันธุ์พืช : แง่ความคิดเชิงเศรษฐกิจ. หน้า 13-66 ใน ความหลากหลายของพันธุ์พืช. Research Monograph No. 14 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา.
- Anon. 1979. General Introduction to the Guideline for the Conduction of Tests for Distinctness, Homogeneity and Stability of New Varieties of Plants TG/1/2, Geneva. 25 p.